# KATEGORIJA NASLJEDNOGA GOVORNIKA: SREDIŠTE I GRANICE

**Zrinka JELASKA**

Iako je naziv nasljedni govornik (engl. heritage speakeer) prilično nov pojam u hrvatskome jezikoslovlju, zbog jezične i društvenojezične uporabe njegove engleske istovrijednice katkada obuhvaća vrlo širok spektar govornika, uključujući i one koji uopće ne vladaju samim jezikom čak ni prijamno. Stoga će se ovaj rad baviti određenjem pojma nasljednoga jezika i nasljednoga govornika na teorijskoj razini, posebno njegovim odnosom prema pojmovima izvorni govornik i inojezični govornik. Polazi se od pretpostavke da je nasljedni govornik, kao i pojam nasljedni jezik, prototipno ustrojen pojam. Prototipni se nasljedni govornici jasno razlikuju od ostalih vrsta govornika iz kategorije inojezičnih govornika, ali i od prototipnih izvornojezičnih govornika, iako neki od nasljednih govornika smatraju da im je to materinski jezik i da vladaju njime kao izvorni govornici. Na temelju raščlambe različitih jezičnih svojstava nasljednih govornika navest će se obilježja prototipnih i rubnijih do posve rubnih članova, uključujući i vrste dvojezičnosti.

**Ključne riječi:** nasljedni jezici, ini jezik, strani jezik, materinski jezik, predački jezik, hrvatski jezik, nasljedni govornik, dvojezičnost.

## 1. Uvod

Kao jedno od sredstava koje mu određuje osobni i društveni identitet, jezik je čovjekovo naslijeđe koje dijeli s pripadnicima svoje obitelji i onih kojima ona pripada. Međutim, kada im je materinski jezik istovremeno i glavni jezik sporazumijevanja u cijelomu društvu, izvornojezični govornici obično ga ne doživljava kao naslijeđe, nego kao samorazumljiv dio njegove ljudskosti, posebno jednojezični govornici moćnijih i velikih država. Jedan je od razloga takvu poimanju materinskoga jezika i to što se svaki čovjek od najranije dobi jezično razvijao razvijajući se i kao ljudsko biće pa su mu materinski jezik i spoznajno iskustvo svijeta čvrsto isprepleteni. Za razliku od jednojezičnih govornika, oni koji se rode u višejezičnosti, koja sve više postaje pravilo u današnjemu svijetu, znatno češće shvaćaju da je jezik obiteljsko nasljeđe (iako obično tek kada sazriju), posebno govornici čija se obitelj sporazumijeva jezikom različitim od glavnoga jezika okoline i zemlje u kojoj žive.

U novije se vrijeme jezikoslovci i drugi znanstvenici širom svijeta koji se bave područjem ovladavanja inim jezikom, tj. OVIJ-em (engl. *SLA*), posebno u zemljama s većim brojem manjinskih govornika, sve više bave nasljednim jezicima, nasljednim govornicima i nasljednim učenicima jezika. Spoznaje dobivene istraživanjima nasljednih jezika utječu na cijelo područje OVIJ-a, a unutar njega na

BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

psiholingvističke i sociolingvističke teorije koja se bave usvajanjem jezika i jezičnim promjenama. U Europskoj uniji s 28 članice, 3 vrste pisma i 24 službena jezika postoji još šezdesetak jezika koji se tradicionalno govore u određenim područjima ili među određenim skupinama ljudi, najčešće nazvanih manjinskim (i regionalnim) jezicima. Kad se uz te jezike dodaju useljenički jezici, najprije naroda ostatka Europe, a potom i cjeloga svijeta – smatra se da unutar granica Europske unije postoji više od 175 naroda i narodnosti, pri čemu mnogi govore vlastitim jezikom, jasno je da je jezična slika Europe vrlo složena. I drugi su kontinenti višejezični. U Sjedinjenim Američkim Državama i Australiji, koje nemaju službeni jezik, iako engleski *de facto* ima tu ulogu, a k tomu je glavnini ljudi obiteljski jezik (u SAD-u oko 80 %, u Australiji oko 77 %), velik broj useljenika i njihove djece, kao i nekoliko desetak tisuća starosjedilaca, u obitelji govori svojim jezikom. U Kanadi, koja ima dva službena jezika, engleski i francuski, oko 65 % stanovnika kod kuće redovito govori engleski, a oko 21 % francuski (najviše u Quebecu), dok ostali govore svoje jezike. U Južnoj Americi glavnina govornika govori portugalski i španjolski (podjednak udio), ali i svoje starosjedilačke i useljeničke jezike – samo ih u Brazilu ima (bar) 215. U azijskim, a posebno afričkim zemljama situacija je još složenija.

Jedna je od najvažnijih dosadašnjih tema u tomu području prikladno poučavanje i učenje nasljednih jezika, bilo to uslijed želje da se ti jezici očuvaju (što je jedan od temelja europskoga projekta: "skladno supostojanje mnogih jezika u Europi snažan je simbol sklonosti EU-e da se ujedini u različitosti"[1]), bilo zato da se svim stanovnicima neke zemlje pruže pravedne mogućnosti za obrazovanje i uspjeh u višejezičnomu društvu, bilo zbog činjenice da u društvu broj nasljednih govornika, a time i učenika koji se moraju uključiti u obavezno školovanje, sve više raste pa je jezično pitanje neizbježna nužnost. Naime, postalo je jasno da je poučavanje jeziku nužno prilagoditi vrsti učenika jer su nasljedni govornici kao učenici svojega nasljednoga jezika po mnogočemu različiti od onih koji ga uče kao strani jezik (npr. Campbell 1996, Peyton et all 1999, Beaudrie 2009).

Dosada se najviše istraživao španjolski kao nasljedni jezik u SAD-u jer njime tamo govori više od pedeset milijuna ljudi, od čega ih je više od 60% rođeno u SAD-u (npr. Faltis 1990, Piele 1991, Benjamin 1997, Bills 1997, Roca 2003, Potowski 2004, 2010, Gibbons, Ramirez 2004, Niño-Murcia, Rothman 2008). Svijest o toj pojavi postala je sve proširenija od kraja sedamdesetih i početka osamdesetih godina prošloga stoljeća (Valdes-Falli, Teschner, 1977). U ovomu se stoljeću sve više istražuju i drugi nasljedni jezici, poput kineskoga, japanskoga, korejskoga (npr Kondo-Brown, Brown, 2007; He, Xiao 2008), arapskoga (npr. Husseinali, 2006), starosjedilačkih jezika (npr. Yamauchi, Ceppi, Lau-Smith 2000, Suina 2004, Smallwood, Haynes, James 2009), slavenskih jezika, posebno ruskoga (Kagan, Rifkin 2000, Kagan, Dillon 2003, Davidson, Lekic 2012). Na prijelazu u dvadeset i prvo stoljeće stručnjaci su prepoznali nasljedne jezike kao novo istraživačko

[1] *The harmonious co-existence of many languages in Europe is a powerful symbol of the EU's aspiration to be united in diversity, one of the cornerstones of the European project*. http://ec.europa.eu/languages/policy/linguistic-diversity/index_en.htm



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

(pot)područje pa su ih počeli organizirano istraživati. Neki su od pokazatelji toga sveučilišni programi (npr. na Odsjeku za lingvistiku Sveučilišta u San Diegu od 2001/02), mrežni časopis *Heritage Language Journal* osnovan 2003, potom mrežna stranica *Heritage Languages America* (http://webapp.cal.org/heritage) gdje se mogu pronaći programi poučavanja nasljednih jezika (među njima i hrvatskoga), naposlijetku i knjige (Lacorte, Leeman 2009, Beaudrie i Fairclough 2012, Beaudrie, Ducar, Potowski 2014)[1].

Mnogi Hrvati i govornici hrvatskoga žive izvan Hrvatske ili Bosne i Hercegovine pa je za njih hrvatski nasljedni jezik. Njihovim se služenjem hrvatskim i u obliku ciljanoga poučavanja bavilo nekoliko ustanova u zemlji: od Hrvatske matice iseljenika (HMI) koja je desetljećima u Hrvatskoj organizirala ljetne škole za iseljeničku mladež i odrasle te zimske tečajeve (od 1991. zajedno sa Sveučilištem u Zagrebu), male škole za djecu, a u inozemstvu kraće i dulje tečajeve i radionice, primjerice program HOLA (v. mrežnu stranicu koja postoji od 2011. http://www.matis.hr/index.php/hr/programi/ostalo/160-hrid-hrvatski-izvan-omovine), preko državnih ustanova koje organiziraju inozemnu hrvatsku nastavu u krajevima gdje žive nasljednih govornici, stručno usavršavanje učitelja (najviše AZOO i MZOS) i stipendiraju pojedine nasljedne učenke do današnjega e-tečaja hrvatskoga koji je od 2008. pripreman u suradnji Sveučilišta u Zagrebu, Srca, Hrvatske matice iseljenika i potporu MZOS-a kako bi omogućio poglavito predačkim i nasljednim govornicima sustavno ovladavanje hrvatskim (više Bošnjak, Kolaković 2013, Kanajet-Šimić, Cvikić 2014, Bošnjak, Jelaska 2015). Osim njih u inozemstvu programe učenja hrvatskoga u nekim zemljama organiziraju ili podupiru njihove vlade, mjesna ili regionalna uprava, katoličke ustanove, sami zainteresirani roditelji ili zaklade, od kojih su neke ustanovili sami iseljenici.

Pojedinačnih radova o jezicima hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka bilo je i prije, ali se tek u posljednjih desetak godina sve više istražuju ne samo obilježja njihova jezika, nego i način ovladavanja i poučavanja, posebno među govornicima hrvatskoga kao nasljednoga jezika mlađe dobi. Radovi se objavljuju kao članci ili poglavlja u časopisima i zbornicima (npr. u novije vrijeme Hlavac 2000, 2003, 2006, 2012, Škvorc 2006, Ivir-Aschwort 2007, Raecke 2006, Cvikić, Jelaska i Kanajet-Šimić 2009, Pavličević-Franić 2012, Pavličević-Franić i Slovaček-Aladrović 2012, 2013, Hansen, Romić, Kolaković 2013, Jelaska 2014a), ali i kao doktorati (npr. Šćukanec 2011, Anđel 2014). O hrvatskome kao nasljednome jeziku održala su se i mnoga izlaganja na znanstvenim skupovima, u Hrvatskoj poput Hidisa i godišnjega skupa HDPL, gdje su katkada i cijele sjednice ili sekcije posvećene nasljednome jeziku (npr. Batinić 2010, Petroska, Cvikić 2010, Kanajet-Šimić, Cvikić 2010, Stolac 2010, Šćukanec 2010, Vuković 2010; Aladrović Slovaček 2014, Cvikić, Novak Milić 2014, Jelaska, Vuk 2014, Korajac, Cvitanušić Tvico 2014, Pavličević Franić 2014, Turza Bogdan, Kanajet Šimić 2015) i u inozemstvu (npr. Pavličević-Franić, Aladrović Slovaček 2012, Jelaska 2014.b).

[1] Marta Fairclough i sama je nasljedna govornica hrvatskoga iz Argentine, sada je sveučilišna profesorica u SAD.



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

Prvi su se projekti u okviru inojezičnih istraživanja hrvatskoga bavili i hrvatskim kao nasljednim jezikom – Hrvatski kao strani jezik: razvojna gramatika i rječnik 2001–02, u okviru kojega je nastalo prvo istraživanje u koje su uključeni nasljedni govornici čiji je glavni jezik srodni srpski (Jelaska, Hržica 2002) te Hrvatski kao drugi i strani jezik 2002–06. (v. http://www.croatiana.org/croatiana--projekti-hrvatskikaodrugi.htm). Potom su hrvatski nasljedni jezik i njegovi govornici bili i izravna tema u dva velika dugogodišnja projekta koja je podupiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanje i sporta (2007– 2013), Materinski i inojezični hrvatski, Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome diskursu hrvatskoga jezika. Prošle su godine bili jedina tema istraživanja projekta Hrvatski kao nasljedni jezik: trenutačno stanje i razvojne perspektive (v. Cvikić 2014) za koji je kratkoročnu potporu dalo Sveučilište u Zagrebu, u okviru kojega je uotvorena mrežna stranica http://nasljedni.hr/.

Dakle, hrvatski kao nasljedni jezik i nasljedni govornici hrvatskoga teme su kojima se bave najugledniji stručnjaci iz područja inojezičnoga hrvatskoga. No ni sam pojam ni naziv nisu još postali široko prihvaćeni u kroatistici. K tomu postoje s jedne strane stavovi da su i oni koji jezikom uopće ne vladaju nasljedni učenici, a s druge da je nasljedni jezik materinski jezik svojim govornicima koji su njegovi izvorni govornici pa se po tomu uopće ne bi razlikovali od izvornih govornika kojima je materinski jezik (jedini il)i glavni. Stoga će se ovim radom predstaviti pojam nasljednoga govornika kao prototipno ustrojena kategorija koja uključuje razvojna i društvena obilježja. Predstavljanjem glavnih obilježja prototipnih nasljednih govornika i onih koji su manje prototipni, a pripadaju toj kategoriji, može se lakše razumjeti zašto se pojedini od njih teže razdvajaju od ostalih vrsta inojezičnih govornika, katkada čak i od izvornojezičnih govornika. Dakle, radom se želi predstaviti pojam nasljednoga govornika kao prototipno ustrojena kategorija i razgraničiti ga od ostalih srodnih naziva koji se mogu djelomično preklapati, zajedno s nasljednim jezikom kao nazivom bitno povezanim s njime.

### 1.1. Odrednice naziva nasljedni jezik

Postoje različite odrednice nasljednoga jezika (v. npr. Van Deusen-Scholl 2003). S jezikoslovnoga se stajališta pojam nasljedni govornik, kao jedna od podređenica naziva inojezični govornik, razlikuje od pojma izvorni govornik, strani govornik, drugojezični govornik, dvojezični govornik, višejezični govornik, predački govornik. Nasljedni je jezik onaj jezik koji se usvaja u obitelji, a razlikuje se od glavnoga jezika društva u kojemu nasljedni govornik živi i kojim također vlada.To je "jezik koji se govori u djetetovu domu ili je maloj djeci kako drugačije redoviti unos, a bitno je da to nije glavni jezik većega (nacionalnoga) društva"(Rothman 2009[1]), odnosno jezik obitelji i uže zajednice kojim se ovladava izvan područja gdje ga govori većinska zajednica ili gdje je službeni jezik (Cvikić 2014). .Kao što se vidi iz

[1] A language qualifies as a heritage language if it is a language spoken at home or otherwise readily available to young children, and crucially this language is not a dominant language of the larger (national) society.



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

navedenih samo nekih od postojećih odrednica, nasljedni su jezici nužno jezici koje tko usvaja, i to tako da je glavni unos govorni jezik.

U glotodidaktičkom području, posebno u poučavanju stranih jezika, naziv nasljedni jezik, ili engl. *heritage language,* određuje se prema učenikovu odgoju i uporabnomu vladanju jezikom: učenici koji su odgojeni u domu gdje se govori manjinski jezik nazivaju se nasljednim govornicima ako bar donekle njime vladaju. Na razvoj i vladanje nasljednim jezikom utječu različiti čimbenici (npr. Nelde, Williams 1996): obitelj kao glavni jezični unos i pokretač odnosno poticaj proizvodnje, uloga jezične zajednice, vrijednost i ugled jezika u društvu (tzv. jezični prestiž), važnost kulture povezane s jezikom, pravni položaj jezika (službeni, suslužbeni, djelomično službeni, neslužbeni...), institucijska uporaba jezika (obrazovanje, pravo, vjerski obredi, mediji...). Jezikom se ovladava tako da ga se usvaja i uči; ali tijek jezičnoga razvoja ne ide uvijek naprijed jer se jezično može i nazadovati.

Svi navedeni utjecaji mogu djelovati samo na jezik kojim se ovladava, ne i na jezik s kojim se dijete uopće ne susreće jer on jednostavno nema nikakva tijeka ni u jednoj jezičnoj djelatnosti. Ako netko jezikom svojega podrijetla uopće ne vlada ni na prijamnoj razini – nije nasljedni govornik. To je važno napomenuti jer se katkada engleskim nazivom *heritage language* određuje društveni položaj njegovih govornika bez obzira na jezična obilježja (v. npr. Jelaska 2014a). To znači da na engleskome taj naziv katkada uključuje raspon od onih koji u visokomu stupnju vladaju ne samo svim jezičnim djelatnostima, nego i različitim registrima jezika koji bi im bio nasljedni do onih koji su obiteljski povezani samo s kulturom, a uopće ne vladaju jezikom, ni u slušanju, što znači da je poglavito sociolingvistički, još točnije – kulturno određen. U hrvatskoj znanstvenoj literaturi naziv nasljedni jezik uvijek ima uži opseg sadržaja od engleskoga naziva *heritage language,* među ostalim i zato što se njime služe i bave isključivo lingvisti, i to oni koji proučavaju hrvatski kao ini jezik.

Nasljedni govornik najprije usvaja jezik svoje obitelji u svojemu domu, a onda ovladava većinskim jezikom širega društva, što znači da mu se sve više povećava unos većinskoga tako da mu većinski postaje glavni jezik, a smanjuje unos njegova jezika. To utječe na ovladavanje njegovim (nasljednim) jezikom, na svim razinama i u svim jezičnim djelatnostima. No ipak njegovo vladanje nasljednim jezkom može imati raspon od same sposobnosti razumijevanja svakodnevnoga govora o obiteljskim temama do gotovo izvornojezične lakoću govorenje, odnosno tečnosti: "naziv 'nasljedni jezik' označava jezik koji se uči u obitelji koji je različit od glavnoga jezika društva, a 'nasljedni je govornik netko tko govori ili samo razumije taj jezik"*1* (Rothman 2009). Usprkos svim mogućim i postojećim razlikama među nasljednim govornicima, istraživanja različitih jezika pokazala su glavna zajednička obilježja u vladanju nasljednim jezikom: nepotpunu ovladanost jezikom, znatno višu

[1] The term 'heritage language' denotes a language learned at home that is different from the dominant language of the community, and a 'heritage speaker' is someone who speaks or even just understands that language.(http://ling.ucsd.edu/language/heritage-languages.html)



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

jezičnu tečnost od točnosti, nepoznavanje različitih idioma te posebnu motivaciju za učenje jezika (v. npr. Cvikić 2014).

## 2. Obilježja nasljednih govornika

> Jezična je skupina ljudi istovremeno i društvena skupina, a jezično zajedništvo čini jednu od osnova društvenoga okupljanja i postovjećivanja. Društvene su skupine nejednake, ali i promjenljive, kao i jezik kojim se služe. Nasljedni govornik pripada bar dvama jezičnim i dvama društvenim skupinama, pri čemu se one donekle poklapaju i miješaju pa on ima bar dva na jeziku utemeljena identiteta (Nelde, Williams 1996).

Iz navedenoga proizlazi da su nasljedni govornici u svim jezicima prototipno govornici jezika koji su kao djeca usvajali u svojoj prirodnoj, obiteljskoj zajednici (od članova obitelji, porodice, ali i susjedstva, odnosno mjesta) u društvu u kojemu je neki drugi jezik glavno sredstvo sporazumijevanja (državni jezik, službeni jezik, nacionalni jezik) pa i njima on postaje glavni jezik sporazumijevanja. Nasljedni je jezik prvi jezik koji dijete usvaja (ili jedan od prva dva u slučaju višejezičnosti s istovremenom dvojezičnošću) u prirodnomu obiteljskomu okružju (dakle, ne uči ga u pedagoški oblikovanoj sredini), a okolinskim većinskim jezikom to dijete ovladava izloženošću u širemu društvu, izravno i medijima (televizija, popularna kultura, internet, pisani tekstovi itd.), gdje i njega usvaja, a najkasnije polaskom u obrazovne ustanove (vrtić ili školu), gdje ga poglavito uči.

Sve većom isloženošću jeziku širega društva unos se nasljednoga jezika smanjuje, što djeluje na njegov izgovor, rječnik, morfologiju, sintakstu i semantiku, a nadmoćna uloga većinskoga jezika u prototipnim slučajevima čini da nasljedni jezik postaje podređen pa nije dovoljno razvijen u svim jezičnim djelatnostima (Jelaska 2012). Drugim riječima, nasljedni jezik najčešće nazaduje, a jezično je nazadovanje postupno slabljenje jezika. Prototipni nasljedni govornici vladaju govornim jezikom, dakle sposobni su slušanjem primati i govorenjem proizvoditi svoj materinski jezik, ali nerijetko ne vladaju pisanim, osim ako svoj nasljedni ne uče u školi. Rubniji su samo u stanju primati svoj nasljedni jezik: razumiju značenje riječi i gramatike, fonološki i prozodijski sustav te pragmatičku razinu (nazivaju se i latentnim govornicima, engl. *latent speakers*).

Dakle, nasljedni jezik određuju: dvojezičnost, redoslijed usvajanja i uloga nasljednoga jezika u sporazumijevanju u odnosu na glavni jezik, on ima društvena i razvojna obilježja. Bitna su razvojna obilježja nasljednih jezika: početno usvajanje govornoga jezika kao materinskoga jezika, dvojezičnost koja uključuje većinski ili nadmoćni okolinski jezik, promjenljivost međuodnosa s okolinskim jezikom tijekom razvoja, jezično nazadovanje, u konačnici slabiji jezik. Bitna su društvena obilježja nasljednih jezika: prirodni ili organski idiom, idiom obitelji kao čovjekove prvotne



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

društvene zajednice, idiom manje zajednice unutar šire ili moćnije, veza s dvjema kulturama.

U nastavku teksta predstavljat će se nekoliko svojstava bitna za nasljedne govornike: veličinu nasljednojezične zajednice, njezino podrijetlo i identitet, ovladavanje nasljednim jezikom i dvojezičnost. Navodit će se obilježja prototipnih govornika, ali i rubnijih.

### 2.1. Veličina jezične zajednice

Prototipni su nasljedni jezici manjinski u cijeloj državi. Nešto rubniji, iako blizu prototipu mogu biti većinski u nekomu mjestu, njegovu dijelu poput četvrti ili pak u kraju, odnosno pokrajini neke države. Tako primjerice u Hrvatskoj postoje mađarska sela, u Njemačkoj turske četvrti, u SAD-u kineske ili španjolske, u nekim su dijelovima SAD poput El Pasa u Teksasu ili Salinasa u Kaliforniji, španjolski govornici većina.

Moguće je, iako je to rubnija pojava, da nasljedni jezik bude i većinski jezik u državi ako je podređen nekomu drugomu jeziku, društveno ili politički moćnijemu, kao što su kolonizatorski jezici koji su u pravilu bili manjinski, a nasljedni većinski. Primjerice, faroeški je u odnosu na danski svojednobno, početkom 20. stoljeća, bio većinski, ali je danski bio složbeni jezik, njime se služilo u obrazovanju, vladi, zakonu, crkvi (Knooihuizen 2014). "Na Svetom Vincentu i Grenadinima (otočkoj državi karipskoga mora) engleski je službeni jezik, no većina Vincentinaca govori vincentskim kreolskim. Engleski se rabi u obrazovnomu, upravnomu, vjerskomu i drugim formalnim područjima, dok je kreolski (ili 'dijalekt', kako ga zovu stanovnici) u uporabi u domu i među prijateljima"[1] (Ethnologue 1999).

### 2.2. Podrijetlo i identitet

Nasljedni jezik proizlazi iz čovjekove prve zajednice: obitelji. Kako su ljudi sa svojom obiteljskom zajednicom nužno osjećajno povezani zbog razvojnih obilježja u usvajanju jezika, nasljedni je jezik pojedincu bitan dio osobnoga i obiteljskoga identiteta. On je i znak njegova podrijetla, odnosno oznaka obiteljske veze s oba roditelja, što je prototipan slučaj, a moguće je i samo s jednim,, što je blizu prototipu i(li) s djedovima i bakama (ili samo jednim, dvoje ili troje njih). Moguće je, ali rubno i vjerojatno iznimno rijetko, da je nasljedni jezik veza samo s jezikom izvornojezičnih pradjedova ako su govornici njima bili izloženi u izravnomu sporazumijevanju.

#### 2.2.1. Motivacija

Nasljedni učenici nekoga jezika redovito imaju dvije posebne vrste motivacije u ovladavanju svojim nasljednim jezikom koje ostale vrste učenika nemaju. Iako bi se obje mogle smatrati podvrstom uklopne motivacije, Z. Jelaska

[1] Ethnologue 1999–02–19, pristup 30. travnja 2014. While the official language is English most Vincentians speak Vincentian Creole. English is used in education, government, religion, and other formal domains, while Creole (or 'dialect' as it is referred to locally) is used in informal situations such as in the home and among friends.



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

(2005) predlaže izdvajanje naraštajne (generacijske) motivacije i cjelosne (identifikacijske) motivacije.

Cjelosna motivacija uključuje povezanost s vlastitim iskustvom i potrebom za cjelovitošću vlastite osobe. Povezana je sa željom uklapanja svojega jezičnoga identiteta u svoju osobnost, potrebe da se vlada ili ne zaboravi jezik kojim se govorilo u djetinjstvu, jezik koji je čovjeku (bio) materinski, prvi, a možda nekoliko godina i jedini. Nju, dakle, imaju samo nasljedni govornici.

Naraštajna je motivacija utemeljena na potrebi povezivanja s prethodnim naraštajima, od roditelja, preko baka i djedova do ostalih predaka. U korijenu ovladavanja nasljednim jezikom želja je za razumijevanjem vlastite obitelji i predaka koja može biti utemeljena i na dubokoj želji za pripadanjem, potraga za izgubljenim osobnim ili obiteljskim jezikom i kulturom koja je s njime povezana.

Identitetska se poglavito očituje riječima poput *Želim učiti hrvatski zato što sam Hrvat* (Cvikić, Jelaska, Kanajet-Šimić 2010), a naraštajna riječima poput *Kada su mi umrli baka i djed, htjela sam naučiti hrvatski da ne izgubim vezu s njima* (studentica Sveučilišne škole) ili *Htio sam naučiti hrvatski da mogu boraviti u djedovu gradu i govoriti njegovim jezikom* (student Sveučilišne škole). Potrebu da se postane cjelovitom osobom i uklope odbačeni dijelovi ne samo vlastitoga djetinjstva ili mladosti, nego i obiteljske prošlosti katkada nije jednostavno odvojiti jer su isprepletene, kao u pojedinačnomu slučaju koji su predstavile Z. Jelaska i G. Hržica (2005).

U cjelosnu se motivaciju rubno uključuju i govornici koji su svojedobno vladali materinskim jezikom, ali su u njemu nazadovali do potpunoga zaborava. Naime, neka od novijih istraživanja (Pierce et all. 2014) govornika koji su svojedobno bili jednojezični govornici danas zaboravljenoga jezika (kineskoga) pokazuju da su prema moždanoj pobuđenosti u slušanju toga jezika oni sličniji dvojezičnim govornicima (kinesko-francuskima) nego onima koji jednojezičnim koji taj jezik ne poznaju (francuskima).

### 2.2.2. Kulturni identitet

Nasljedni govornici najčešće imaju dvostruki jezični identitet koji im omogućuje da se jezikom predstavljaju i kao govornici jednoga i kao govornici drugoga jezika. Prilagodili su se novoj sredini, ovladali njezinim jezikom tako da ih jezična zajednica izvornih govornika njihova glavnoga jezika smatrata svojim običnim članom, a neki su se i kulturno prilagodili, bar u okružju izvornih govornika svojega glavnoga jezika. Katkada dvostrukost identiteta pokazuje odgovor na pitanje koji im je materinski jezik. Kada je izrečeno na nasljednomu jeziku, odgovaraju da je to nasljedni, a na jednako pitanje izrečeno na glavnomu jeziku odgovaraju da je to glavni jezik.

Međutim, neki od nasljednih govornika, posebno ako smatraju da njima osobno ili njihovoj nasljednoj jezičnoj zajednici prijeti gubljenje vlastitoga kulturnoga, odnosno etnolingvističkoga identiteta, često se ne žele (posve) prilagoditi većoj društvenojezičnoj zajednici zbog straha od gubitka vlastitoga identiteta pa se oni sami ne osjećaju da im pripadaju, ili ih ta zajednica ne doživljava



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

posve svojima. S druge strane, na temelju ukupnih jezičnih obilježja, jezična zajednica izvornih govornika njihova nasljednoga jezika u izvornojezičnoj zemlji često ih smatra u najmanju ruku članom koji ne govori dobro svoj jezik. To je, na žalost, slučaj i s nasljednim doseljeničkim govornicima u Hrvatsku, a posebno povratničkima.

Stoga se može dogoditi da su nasljedni govornici, pojedinci i skupine (Hamers i Blanc 2000, Jelaska i sur. 2005) prema pripadnosti dvama društvima *uklopljeni* (akulturalni) jer su se prilagodili novoj sredini i jeziku, *dvokulturni* (bikulturni) jer se poistovjećuju s dvije kulture, *jednokulturni* (monokulturni ili unikulturni) jer se poistovjećuju samo s jednom, nasljednom kulturom, *nekulturalni* (dekulturalni) jer imaju nejasnu ili dvosmislenu kulturnu i jezičnu pripadnost budući da su se prilagođavali novoj na štetu nasljedne.

### 2.3. Ovladavanje nasljednim jezikom

Nasljedni jezik prototipni govornici usvaja od najranijega djetinjstva, još od majčine utrobe, što znači da su neki nasljedni govornici u jednomu razdoblju svojega jezičnoga razvoja bili jednojezični govornici – nasljedni im je jezik bio jedino sredstvo sporazumijevanja, doslovce materinski jezik (Babić 1993), ne samo u prijerodnomu razdoblju, nego i u najranijemu djetinjstvu. Međutim, kada on poslije susreta s glavnim jezikom širega društva, posebno početkom školovanja na tomu drugomu jeziku, biva potiskivan na drugo mjesto pa njegovi govornici jezično nazaduju jer im slabe neka već usvojena jezična obilježja, on prestaje biti cjelovito sredstvo sporazumijevanja.

Čak i ako je dijete u ranomu djetinjstvu bilo uravnoteženo dvojezično, ako se opismenjava samo na jednomu jeziku, glavnomu u društvu, ili se opismenjava na oba, ali ne jednako, jedan od njegova dva dotada (su)materinska jezika neće samo postati uglavnom razgovorni jezik, nego i jezik suženoga registra i vokabulara jer se nekima riječima i strukturama ovladava (uglavnom) jedino čitanjem i pisanjem. Takav je slučaj s prototipnim nasljednim govornicima.

No katkada se nasljednim jezikom ovladava tako da ga se uz usvajanje i uči. To se događa kod jezika koje se pokušava očuvati, uslijed svijesti o njihovoj važnosti ili ugroženosti, bilo da to ugrožena jezična zajednica pokušava sama ili joj u tomu pomaže matična država, država u kojoj žive ili nadržavna zajednica (poput Europske unije).

Kada je nasljedni jezik poduprt obrazovanjem, važno je znati obrazuju li se nasljedni govornici na materinskomu idiomu ili standardnomu idiomu iseljeničke stare domovine. Kada se poučava standardnomu jeziku stare domovine, koji govornici načelno susreću samo na nastavi, riječ je o *stečenoj* dvojezičnosti, ne *prirodnoj*. Neke nasljedne hrvatske zajednice obrazuju svoje govornike i na iseljeničkomu idiomu i na hrvatskomu standardnomu jeziku pa su takvi učenici prototipno dvojezični, primjerice gradišćanskohrvatski govornici u Austriji.

Katkada se nasljedni jezik poglavito uči, posebno kod jezika koje se pokušava oživjeti, spasiti od izumiranja (npr. irski, maorski, faroeški, moliški hrvatski), makar to bilo samo na simboličnoj razini (npr. osnovni dječji priučnici moravskoga



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

hrvatskoga kojim se govorilo u nekoliko hrvatskih sela do istjerivanja poslije Drugoga svjetskoga rata).

### 2.3.1. Drugačiji tijek usvajanja

Nasljedni govornici često nepotpuno vladaju svojim nasljednim jezikom, npr. ujednačavaju pridjevske nastavke prema imeničkima poput *mali djevojci, crnu hlaču,* što je jedno od razvojnih odstupanja. To se njihovo jezično neusvajanje očituje kod jezičnih jedinica kojima nasljedni govornik nikada nije posve ovladao, ali i kod jedinica kojima je ovladao, ali ih je onda zaboravio.

Neki od istraživača ne slažu se s nazivom *nepotpuno usvajanje* (engl. *incomplete acquisition*) kada se navode obilježja nasljednih govornika. Smatraju da nasljedni govornici imaju *drugačiji unos* od jednojezičnih govornika (primjerice, unos proizvode stariji naraštaji koji su sami jezično nazadovali) pa se s njima i ne mogu prikladno uspoređivati. Stoga ne bi trebalo govoriti o nepotpunomu unosu, nego potpunomu, ali različitomu nego kod jednojezičnih govornika (Pascual, Rothman 2012). Neki smatraju da na ovladavanje nasljednim jezikom djeluje način kako govornici proizvode i obrađuju svoj jezik, tj. čestota obrade u primanju i proizvodnji nasljednoga jezika, a ne sam unos. U ovomu se radu smatra da je naziv *nepotpuno usvajanje* prikladan kada se jezik nasljednih govornika uspoređuje s izvornojezičnim, ali da je u odnosu na jezični razvoj samih nasljednih govornika prikladno govoriti o njihovu inojezičnomu razvoju, koji je samim time što je inojezičan različit od izvornojezičnoga.

Nepotpuna ovladanost jezikom ima bar nekoliko uzroka. Jedan je uzrok neovladanosti nekim jezičnim strukturama, pa i osnovnima, nedovoljna izloženost njima u osjetljivomu razdoblju jezičnoga razvoja. Drugi je uzrok to što nisu bile komunikacijski presudne u doba kada je dijete usvajalo društveno važniji jezik (poput razlike između prijedložnoga akuzativa i lokativa: *ići u kuću i biti u kući*). Treći je uzrok nedovoljan unos mnogih rječničkih jedinica koje sadržajno ne pripadaju temama o kojima se u domu govori – katkada unosa uopće i nije bilo, primjerice ako se tim jedinicama služi isključivo u obazovanju, a dijete se školuje samo na većinskomu jeziku. Četvrti je uzrok nejednaka ovladanosti jezičnim djelatnostima jer nasljedni govornici najčešće imaju znatno razvijenije slušanje i govorenje od čitanja i pisanja. Ako su pismo, ili slovopis, njihova nasljednoga jezika drugačiji od njihova glavnoga jezika, katkada uopće ne vladaju ne samo pisanjem, nego ni čitanjem svojega nasljednoga jezika.

Viša tečnost u jeziku nasljednih govornika proizlazi iz jezične komunikacijske sposobnosti svojstvene govornicima koji su od najranije dobi usvajali jezik, a manje točnosti iz spomenute neovladanosti nekim gramatičkim kategorijama i leksičkim jedinicama uslijed istovremenoga ovladavanja glavnim jezikom.

### 2.3.2. Jezično nazadovanje

Odnos među dvama jezicima, nasljednomu i okolinskomu, uglavnom se s vremenom mijenja tako da je nasljedni na početku jači, no tijekom školovanja potom



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

sve slabiji jer se neke od jezičnih djelatnosti na nasljednome jeziku uslijed neuporabe mogu potisnuti ili posve zaboraviti. Jezično nazadovanje (engl. *language attrition*) u nasljednomu jeziku uslijed nadmoćnijega jezika ima i neka posebna obilježja, koja dijeli s ugroženim jezicima: preopćavanja ili podopćavanja, ujednačavanja, promjenljivost, promjene u redu riječi, gubitak nekih registara, sintaktičkih i morfoloških kategorija (npr. množinskih sufikasa, u hrvatskome padežnih nastavaka, pojedinačnih paradigmi, plodnih tvorbenih obrazaca, fonoloških razlika). Da je riječ o jezičnome nazadovanju, pokazuje činjenica da je dijete vladalo nekim od spomenutih obilježja, ali više njime ne vlada, što se posebno jasno očituje kod djece koja se isele u drugu državu (npr. Medved Krajnović 2004).

Rubniji su primjeri nasljednih učenika oni koji su kao djeca vladali nasljednim jezikom, ali više njime uopće ne vladaju. Obično su to učenici koji su kao djeca usvajali nasljedni jezik i njime se sporazumijevali do neke dobi, obično 4–5 godine, a onda ga potpuno potisnuli i zaboravili. Njih od prototipnih predačkih učenika razlikuje znatno bolji izgovor, a mogu im se nakon izloženosti nasljednomu jeziku vratiti i neka druga jezična umijeća. Rubni su nasljedni govornici i oni u zrelijoj dobi koji su dobro vladali svojim nasljednim (govornim) jezikom, ali nakon osamostavljivanja i udaljavanja od roditelja ili nakon njihove smrti više uopće nisu bili izloženi nasljednomu jeziku niti su se njime služili pa su ga zato zaboravili, odnosno potisnuli.

Međutim, navedeni se odnosi s vremenom može i promijeniti, primjerice ako se po završetku školovanja nasljedni govornik preseli i zaposli u mjestu gdje je njegov jezik većinski pa se njime znatno više služi, a još više ako postane doseljenički nasljedni govornik (Jelaska 2014a). No kada se to događa po završetku jezičnoga razvoja, mnoga neusvojena obilježja često ipak ostaju okamenjena (spomenuto razlikovanje prijedložnoga akuzativa i lokativa, npr. *skakati u more* i *skakati u moru*).

### 2.4. Dvojezičnost

Kao što je rečeno, nasljedni su govornici bar do nekoga stupnja dvojezični pa je prototipni nasljedni jezik *sujezik*, što znači jedan od bar dvaju jezika svojemu govorniku. On jer prototipno u podređenu položaju prema nekomu drugomu jeziku jer se njime govornik poglavito služi kao obiteljskim, porodičnim ili zavičajnim jezikom, ali se njime ne služi u svom područjima, a često ni u svim djelatnostima. Stoga su njegovi govornici rijetko uravnoteženo dvojezični, a k tomu često ne znaju svoj nasljedni jezik prenijeti u pismo.

#### 2.4.1. Tijek dvojezičnosti

Nasljedni su govornici u načelu *slijedno dvojezični* kada u obitelji usvajaju samo obiteljski jezik, a okolinski jezik usvajaju tek nakon napunjene treće godine, odnosno u četvrtoj godini ili kasnije kada mogu samostalnije boraviti izvan obitelji. Međutim, to se odnosi na prvorođenu djecu i možda onu koja su rođena odmah nakon njih. Mlađa braća i sestre, posebno od trećega djeteta, češće su *istovremeno dvojezična* jer im starija braća i sestre već od najranijega djetinjstva nude drugi jezik



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

kao unos, bar kada su sami. Ako im je sama obitelj dvojezična tako da djeca od rođenja usvajaju oba jezika, ili ako su uključena u jaslice na okolinskome jeziku, takva su djeca svakako istovremeno dvojezična. Nasljedni su govornici najčešće *rano dvojezični* jer se susreću s okolinskim jezikom u načelu znatno prije granice prema kasnoj dvojezičnosti, koja je jedanaest-dvanaest godina (Jelaska i sur. 2005).

### 2.4.2. Vrsta nasljedne dvojezičnosti

Prema prisutnosti njihove jezične zajednice u široj okolini nasljedni se govornici dijele na govornike s uklopljenom dvojezičnošću i izdvojenom dvojezičnosti (endogenom i egzogenom). Članovi useljeničkih i miješanih obitelji, posebno visoko i više obrazovanih, češće su i*zdvojeno dvojezični* jer žive izvan neposredne okoline ostalih naseljeničkih govornika, za razliku od naseljeničkih obitelji, tj. tradicionalno manjinskih i pokrajinskih (Jelaska i sur. 2005), koje su po definiciji *uklopljeno dvojezični.*

Prema društvenome položaju dvaju jezika dvojezičnost se dijeli na dodatnu i odbojnu (Jelaska i sur. 2005). Neki su nasljedni govornici *dodatno dvojezični* jer se njihov nasljedni jezik društveno cijeni. Nije nužno da bude cijenjen u cijelomu društvu, važno je da ga cijeni sama zajednica nasljednih govornika ili njezin dio. Primjer mogu biti gradišćanski Hrvati iz Mađarske koji se školuju na hrvatskome, a mnogi redovito dolaze i u Hrvatsku. Naseljenički su nasljedni govornici općenito primjer takve dodatne dvojezičnosti jer bi bez društvene važnosti svojega jezika njega izgubili. Međutim, okolnosti se mogu promijeniti tako da se većinski okolinski jezik cijeni, a nasljedni ne, ili je primjetno manje cijenjen od drugoga.

U slučaju kada nasljedni govornici imaju negativni stav prema svojemu nasljednomu jeziku, mogu postati *odbojno dvojezični* jer im se dvojezičnost doživljava kao nešto negativno, kao nešto što oduzuzima od identiteta prvoga jezika. Odbojna dvojezičnost često dovodi do ugroženosti ili gubitka nasljednoga jezika, što se događa s djecom samih useljenika koji se žele što brže uklopiti u većinsko društvo, posebno ako i roditelji, ali i pedagozi u svojoj neukost misle da nasljedni jezik kojim se govori u obitelji šteti ovladavanju službenim okolinskim.

### 2.4.3. Smjer dvojezičnosti

U odnosu na različite vrste dvojezičnosti nasljedni su govornici rijetko prototipno dvojezični jer ne znaju standardni idiom svojega materinskoga jezika. Prototipna je *vodoravna dvojezičnost*, što znači vladanje dvama standardnim idiomima u svim vrstama jezične djelatnosti. Ona se obično ne naziva vodoravnom jer je prototipna, nego se najčešće naziva jednostavno dvojezičnošću. Ostale se vrste dvojezičnosti nazivaju pomoću atributa.

*Okomita dvojezičnost* odnosi se samo na jedan jezik, a označava vladanje obiteljskim ili zavičajnim idiomom uz standardni. Okomita višejezičnost označava vladanje materinskim – obiteljskim ili zavičajnim idiomom, potom standardnim idiomom i bar još jednim idiomom materinskoga jezika (dovoljno je da to bude u slušanju). Ona je vrlo važna za hrvatski zbog velike raznolikosti i različitosti



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

njegovih idioma, a nije važna u jeziku poput mađarskoga jer je unutar Mađarske i nema.

*Kosa višejezičnost* označava vladanje standardnim idiomom i nekim organskim idiomom u jednomu jeziku, a samo organskim idiomom ili idiomima u drugomu (obiteljskim, zavičajnim), bez vladanja standardom (Jelaska 2013). Nasljedni su govornici najčešće koso dvojezični: u glavnomu, tj. nadređenomu jeziku, okomito su dvojezični ili višejezični jer vladaju i standardnim idiomom i bar jednim govornim nestandardnim. Međutim, u nasljednomu jeziku najčešće nisu okomito dvojezični ili višejezični jer vladaju samo svojim organskim idiomom. Pojedini od njih, koji se redovito u osobnomu životu sporazumijevaju nasljednim jezikom, nisu okomito dvojezični u glavnomu jeziku nego vladaju samo standardnom, a mjesnim se idiomima ne služe. Primjer mogu biti nasljedni govornici hrvatskoga u Austriji koji govore književnim njemačkim kojim su ovladali prije useljavanja, a ne austrijskim, posebno su selilački govornici.

Nepoznavanje različitih idioma nasljednoga jezika proizlazi iz neovladanosti standardnim idiomom te različitim registrima i funkcionalnim stilovima. Nasljedni govornici imaju često i manji opseg razumijevanja različitih izvornojezičnih nestandardnih idioma. Za takvu se vrstu vladanja jezikom predlaže naziv *jednoidiomni* nasljedni govornici nekoga jezika, za razliku od *dvoidiomnih* koji vladaju standardnim idiomom uz svoj organski ili *višeidiomnih* koji osim svojega organskoga i standardnoga jezika vladaju još nekim. Primjer bi višeidiomnih nasljednih govornika bili gradišćanski Hrvati u Mađarskoj koji vladaju svojim organskim idiomom u govoru i pismu jer su se na gradišćanskohrvatskomu školovali, ali vladaju i standardnim idiomom jer su se i na njemu školovali ili ga učili u školi. Jasno, nasljedni govornici često bi mogli razumjeti neke druge idiome svojega jezika, no pri tome se često mogu osloniti samo na prirodnu razumljivost, ne i na stečenu (Jelaska 2013), osim u slučajevima kada su im susjedni ili se redovito s njima susreću (primjerice u folklornomu društvu).

## 4. Zaključak

Dakle, prototipni je nasljedni jezik jedan od bar dva jezika kojim se njegov govornik služi, u slušanju i govorenju, i to onaj koji je društveno manje važan za sporazumijevanje širega društva, posebno države. Prototipni je nasljedni govornik dvojezičan, usvajao je svoj jezik u obitelji pa tečno vlada njime kao njegovim organskim idiomom, ali ga nije potpuno usvojio. Slušanje mu je najbolja jezična djelatnost, a pisanje najslabija, standardnim idiomom ili uopće ne vlada, ili vlada slabije, posebno u govoru.

Bez obzira na vrlo širok raspon različitih mogućih vrsta nasljednih govornika, prototipni se nasljedni govornik razlikuje i od ostalih inojezičnih govornika i od izvornojezičnih govornika. U rubnim primjerima poput govornika koji su u djetinjstvu bili jednojezični govornici svojega jezika, ali su ga potpuno zaboravili, razlike su vrlo malene pa bi se moglo reći da oni pripadaju dvjema



BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)

kategorijama, i nasljednima i predačkim govornicima. Međutim, već se sada zna da među njima ipak ima razlika jer novija neurolingvistička istraživanja mozga govornika koji su posve zaboravili svoj djetinji jezik i onih koji ga nikada nisu ni znali pokazuju da razlike i objektivno postoje. Stoga je vjerojatno da će buduća interdisciplinarna istraživanja nasljednih govornika pokazati i druge razlike među njima i ostalim vrstama govornika, ali razlike između različitih vrsta samih nasljednih govornika.

**Literatura**


Aladrović Slovaček (2014) Jezična kreativnost u učenju hrvatskoga kao nasljednoga jezika. XXVII. međunarodni znanstveni skup HDPL-a, *Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja.* Zagreb, 25.–27. travnja.

Babić, Z. (1993) Podrijetlo materinskoga jezika. *Suvremena lingvistika* 33: 339-354.

Batinić, M. (2010) *Morfološka adaptacija imeničkih talijanizama u moliškohrvatskome govoru Mundimitra.* 3. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb, 20. i 21. prosinca

Beaudrie, S. (2009) Receptive bilinguals' language development in the classroom: The differential effects of heritage versus foreign language curriculum, u M. Lacorte, J. Leeman (ur.) *Español en Estados Unidos y otros contextos de contacto: Sociolingüística, ideología y pedagogía.* Madrid: Iberoamericana / Vervuert Verlag: 325–346.

Beaudrie, S., Fairclough, M. (2012) *Spanish as a Heritage Language in the United States: The State of the Field*. Washington, DC: Georgetown.

Beaudrie, S., Ducar, C., Potowski, K. (2014) *Heritage language teaching: Research and practice.* McGraw Hill–Completion.

Benjamin, R. (1997) What do our students want? Some reflections on teaching Spanish as an academic subject to bilingual students. *ADFL Bulletin*, 29/1: 44-47.

Bills, G. (1997). Language shift, linguistic variation, and teaching Spanish to native speakers in the United States, u M.C. Colombi, F.X. Alarcon (ur.) *La ensenanza del espanol a hispanohablantes.* Praxis y teoria (pp. 263/82). Boston: Houghton Mifflin.

Bošnjak, M., Kolaković, Z. (2013) Načela e-učenja inojezičnoga hrvatskoga: HiT-1 od A do Z, u Cvikić, L., Petroska, E. (ur.) *Prvi, drugi, ini jezik: Hrvatsko–makedonske usporedbe /Prvi, vtor, drugi jazik: Hrvatsko–makedonski sporedbi.* Zagreb: Hfd, 319–325.

Bošnjak, M., Jelaska, Z. (2015) *Strani i nasljedni govornici na e-tečaju: dvije grupe ili jedan niz*. XXIX. međunarodni znanstveni skup HDPL. Zadar, 24.–26. travnja

Campbell, R. (1996). New learners and new challenges. In R.C. Lafayette (ur.) *National standards: A catalyst for reform.* Lincolnwood, IL: National Textbook: 97-117.

Cvikić, L. (2014) *Obilježja ovladavanja hrvatskim kao nasljednim jezikom.* 6. hrvatski slavistički kongres, Vinkovci i Vukovar, 10–13. rujna

Cvikić, L., Bošnjak, M., Kolaković, Z. (2012) *Hrvatski kao ini jezik u računalnome okružju – glotodidaktička promišljanja*, u Čilaš Mikulić, M., Juričić A.T., Udier, S.L. (ur.) Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. Zagreb: Ffpress, 97–106.

Cvikić, L., Jelaska, Z., Kanajet Šimić, L. (2010) Nasljedni govornici i njihova motivacija za učenje hrvatskoga jezika. *Croatian Studies Review* 6: 113–127.

Cvikić, L., Novak Milić, J. (2014). *Pripremljenost budućih nastavnika za međukulturne izazove u nastavi hrvatskoga kao nasljednoga i drugoga jezika*. XXVII. međunarodni znanstveni skup HDPL-a Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja. Zagreb, 25.–27. travnja.

Cvikić, L., Tomek, T. (2003) Hrvatski – prvi strani jezik?, u M. Kovačević i D. Pavličević-Franić (ur.) *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini 2: teorijska razmatranja, primjena.* Zagreb: Naklada Slap / Sveučilište u Zagrebu. 126–136.




**BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)**

Davidson, D., Lekic, M. (2012) Comparing heritage and non-heritage learning outcomes and target-language utilization in the overseas immersion context: A preliminary study of the Russian Flagship. *Russian Language Journal*, 62: 47–78.

Ethnologue (1999) *https://www.ethnologue.com*

Faltis, C. (1990) Spanish for native speakers: Freirian and Vygotskian perspectives. *Foreign Language Annals,* 23: 117-26.

Gibbons, J. & Ramirez, E. (2004) *Maintaining a minority language: A case study of Hispanic teenagers Maintaining a Minority Language.* Multilingual Matters.

Hamers, J. F., Blanc, M. H. A. 2000) *Bilinguality and Bilingualism.* Cambridge University Press

Hansen, B., Romić, D., Kolaković, Z. (2013) Okviri za istraživanje sintaktičkih struktura govornika druge generacije bosanskoga, hrvatskoga i srpskoga jezika u Njemačkoj. *Lahor* 15: 9–45.

He, A. W., Xiao, Y. (2008) *Chinese as a Heritage Language: Fostering Rooted World Citizenry*. Honolulu, HI: University of Hawaii Press.

Hlavac, J. (2000) *Croatian in Melbourne: lexicon, switching and morphosyntactic features in the speech of second-generation bilinguals*. Monash University. Doktorska disertacija.

Hlavac, J. (2003) *Second-generation speech: lexicon, code-switching and morpho-syntax of Croatian–English bilinguals*. Bern: Peter Lang.

Hlavac, J. (2006) Bilingual discourse markers: Evidence from Croatian–English code-switching. *Journal of Pragmatics.* 38/11: 1870–1900.

Hlavac, J., 2012. Psycholinguistic, metalinguistic and socio-psychological accounts of code-switching: a comparative analysis of their incidence in a large Croatian–English sample. *Suvremena lingvistika,* 73: 47–71.

Husseinali, G. (2006) Who is studying Arabic and why? A survey of Arabic students. *Foreign Language Annals* 39/3: 395–412.

Ivir-Aschwort (2006) Trojezično usvajanje hrvatskoga jezika: prikaz slučaja. *Lahor* I/2: 159-166.

Jelaska, Z. (2003) Hrvatski jezik i višejezičnost, u D. Pavličević i M. Kovačević (ur.) *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini II.* Zagreb: Naklada Slap i Sveučilište u Zagrebu: 106–125.

Jelaska, Z. i sur. (2005) *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: HSN.

Jelaska, Z. (2012) Ovladavanje materinskim i inim jezikom, u Češi, M., Cvikić, L., Milović, S. (ur.) *Inojezični učenik u okviru hrvatskoga jezika: okviri za uključivanje inojezičnih učenika u odgoj i obrazovanje na hrvatskome jeziku.* Zagreb, AZOO: 19–35.

Jelaska, Z. (2013) Die Stellung des Standards im Varietätenspektrum: Zweck, Anwendbarkeit und Beherrschbarkeit des Standards, u Müller, D. / Wingender, M. (ur.) *Typen Slavischer Standardsprachen. Theoretische, methodische und empirische Zugänge.* Wiesbaden, Harrassowitz: 99–118.

Jelaska, Z. (2014.a) Vrste nasljednih govornika. *Lahor* 17: 83-105.

Jelaska, Z. (2014.b) Obiteljske jezične priče – hrvatski u višejezičnosti i višeidiomnosti. *XII. međunarodni kroatistički znanstveni sku*p. Pečuh, 17–18. listopada.

Jelaska, Z., Hržica, G. (2002) Poteškoće u učenju srodnih jezika: prevođenje sa srpskoga na hrvatski. *Jezik,* 49/3: 91–104.

Jelaska i G. Hržica (2005) *In search for a missing part: identification and generational motivation in learning the L2.* EUROSLA. Dubrovnik, 13–17. rujna (poster).

Jelaska, Z., Kanajet-Šimić, L. (2009) *Naraštajna i identitetska motivacija – potrebe za učenjem hrvatskoga među hrvatskim iseljenicima.* Međunarodna konferencija Hrvatskih studija, Sveučilište Macquarie. Sydney: 23–28 veljače.

Jelaska, Z., Vuk, D. (2014). *Nasljedni govornici i njihov hrvatski jezik – utjecaj jezične povijesti na pisanu proizvodnju*. XXVII. međunarodni znanstveni skup HDPL-a Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja. HDPL: 25–27. travnja.

Kagan, O., Dillon, K. (2003) A New Perspective on Teaching Russian: Focus on the Heritage Learner. *The Slavic and East European Journal* 45/3: 507–518. http://www.jstor.org/stable/3086367http://www.international.ucla.edu/languages/heritagelanguag



**BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)**

es/journal/article.asp?parentid=3693

Kagan, O., Rifkin, B. (2000) *The Learning and Teaching of Slavic Languages and Cultures*. Bloomington, IN: Slavica Publishers: 75–403.

Kanajet Šimić, L. i Cvikić, L. (2010) h*rID – hrvatski izvan domovine – nova mrežna stranica Hrvatske matice iseljenika.* III. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb, 20. i 21. prosinca.

Kanajet Šimić, L. i Cvikić, L. (2014) E-učenje hrvatskoga kao nasljednoga jezika: trenutačno stanje i razvojne perspektive, u C. Hornstein Tomić i sur. (ur.) *Hrvatsko iseljništvo i domovina – Razvojne perspektive.* Zagreb: Institut za društvena istraživanja Ivo Pilar:155–165.

Knooihuizen, R. (2014) Variation in Faroese and the development of a spoken standard: In search of corpus evidence. *Nordic Journal of Linguistics* 37: 87–105. doi:10.1017/S0332586514000079.

Kondo-Brown, K., Brown, J. D. (2007) *Teaching Chinese, Japanese, and Korean heritage language students: Curriculum needs, materials, and assessment.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Korajac, A., Cvitanušić Tvico, J. (2014) *Uvid u afektivne strategije ovladavanja složenijim morfosintaktičkim strukturama kod govornika hrvatskoga kao nasljednoga jezika*. XXVII. međunarodni znanstveni skup Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja. HDPL, 25–27. travnja.

Lacorte, M., Leeman, M. (eds) (2009) *Español en Estados Unidos y otros contextos de contacto: Sociolingüística, ideología y pedagogía*. Madrid: Iberoamericana/ Vervuert Verlag: 325–346.

Medved-Krajnović, M. (2004) First language – second language: friends or enemies, u Suarez, A. M. L., Ramallo, F., Rodriguez-Yanez, X. P. (ur.) *Bilingual socialization and Bilingual language acquisition.*

Nelde, P., Williams, G. (1996) *Euromosaic: The production and reproduction of the minority language groups in the European Union*. European Commision, Brussels · Luxembourg: ECSC-EC-EAEC.

Niño-Murcia, M, Rothman, J. (2008) *Bilingualism and identity: Spanish at the crossroads with other languages.* Amsterdam, John Benjamins.

Pascual Y Cabo, D., Rothman, J. (2012) The (Il)Logical Problem of Heritage Speaker Bilingualism and Incomplete Acquisition. *Applied Linguistics* 33/4.

Pavličević-Franić, D. (2012) Inojezično usvajanje hrvatskoga kao nasljednoga jezika u hrvatskoj nastavi u inozemstvu, u Bežen, A., Bošnjak, M. (ur.) Hrvatska nastava u inozemstvu, Zagreb, MZOS / Učiteljski fakultet: 181–197.

Pavličević Franić, D. (2014) *Jezična raslojavanja u hrvatskome kao nasljednome jeziku – prikazi, problemi, perspektive.* XXVII. međunarodni znanstveni skup HDPL-a Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja. Zagreb, 25.–27. travnja.

Pavličević-Franić, D., Aladrović Slovaček, K. (2012) Mastering morphological competence in the acquisition of Croatian as L2, u Akbarov, A., Cook, V. (ur.) *Approaches and Methods in Second and Foreign Language Teaching.* Sarajevo, International Burch University: 187–198.

Pavličević-Franić, D., Aladrović Slovaček, K. (2013) Learning and teaching of Croatian as a heritage language (L2) in children of Croatian emigrants abroad, u Yavuz, U. (ur.) *International Symposium on Language and Communication*: *Exploring Novelties.* Book of Proceedings. Izmir, Izmir University: 137–150.

Peale, C. G. (1991) Spanish for native speakers (and other native languages) in California schools: A rationale statement. *Hispania*, 74: 446-51.

Petroska, E., Cvikić, L. (2010) *Nasljedni jezici i njihovi govornici u SAD-u: primjer makedonskoga i hrvatskoga.* 3. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb, 20. i 21. prosinca.

Peyton, J. K., Ranard, D. A., McGinnia, S. (2001) *Heritage Language in America: Preserving a National Resorce.Washington, DC &* McHenry, IL, The Center for Applied Linguistics Delta Systems.

Pierce, L. J., Klein, D., Chen, J., Delcenserie, A., Genesee, F. (2014) Mapping the unconscious maintenance of a lost first language. *Proceedings of the National Academy of Science (PNAS)*, doi: 10.1073/pnas.1409411111.

Potowski, K. C., M. (2004) Teacher development and national standards for Spanish as a heritage language. *Foreign Language Annals.* 37/3.



**BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)**

Potowski, K. (2010) *Conversaciones escritas: Spanish composition for heritage and L2 students*. John Wiley & Sons.

Raecke, R. (2006) Hrvatski u njemačkoj: njemački s hrvatskim riječima, *Lahor* 2: 151–158.

Reynolds, R., Howard, K., Deak, J. (2009) Heritage Language Learners in First-Year Foreign Language Courses: A Report of General Data Across Learner Subtypes Foreign Language Annals, 42/2

Roca, A. C., M.C. (Eds.) (2003). *Mi lengua: Spanish as a heritage language in the United States*. District of Columbia: Georgetown University Press.

Rothman, J. (2009) Understanding the nature and outcomes of early bilingualism: Romance languages as heritage languages. *International Journal of Bilingualism.* 13/2: 155-163.

Smallwood, B. A., Haynes, E. F., & James, K. (2009) *English language acquisition and Navajo achievement in Magdalena, New Mexico: Promising outcomes in heritage language education.* Washington, DC: Center for Applied Linguistics.

Starčević, A. (2014) *Hrvatski i engleski jezik u dodiru: hrvatska iseljenička obitelj u Kanadi*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet

Stolac, D. (2010) *Hrvatski jezik na Tasmaniji – zapisi sa studijskoga boravka,* 3. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb, 20. i 21. prosinca.

Suina, J. (2004). Native language teachers in a struggle for language and cultural survival. *Anthropology and Education Quarterly,* 35/3*:* 281–302.

Šćukanec, A. (2010) *Položaj gradišćanskohrvatskoga jezika u austrijskom obrazovnom sustavu – iskustva i stavovi*, 3. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb, 20. i 21. prosinca

Šćukanec, A. (2011) *Njemačko – hrvatski jezični dodiri u Gradišću: sistemskolingvistički, sociolingvistički i jezičnobiografski aspekti.* Zagreb: Filozofski fakultet. Doktorska disertacija.

Škvorc, B. (2006) Hrvatski uokviren engleskim: jezik australskih Hrvata kao prvi i drugi jezik. *Lahor* I/1: 15-26.

Turza Bogdan, T., Kanajet Šimić, L. (2015) Hrvatske izvandomovinske škole u Americi i Kanadi (HIŠAK) – pogled na nastavu hrvatskoga jezika iz suvremene metodičke perspektive, u S.L. Udier i K. Cergol Kovačević (ur.) *Višejezičnost kao predmet mutlidisciplinarih istraživanja*. Zagreb: Srednja Europa, 189–204.

Van Deusen-Scholl, N. (2003) Toward a Definition of Heritage Language: Sociopolitical and Pedagogical Considerations. *Journal of Language, Identity & Education*, 2/3: 211–230. (online 2009.).

Valdés, G. (2000) The teaching of heritage languages: An introduction for Slavic-teaching professionals, u Kagan, O., Rifkin, B. (ur.) *The Learning and Teaching of Slavic Languages and Cultures.* Bloomington, IN: Slavica Publishers, 375–403.

Valdés-Fallis, G., Teschner, R.V. (1977) *Spanish for the Spanish speaking: A descriptive bibliography of materials.* Austin, TX: National Educational Laboratory.

Vigo, Servicion de Publicacions da Universidade de Vigo: 291–303

Vuković, P. (2010) *Hrvatski u Vojvodini – status, uporaba, stavovi*, 3. međunarodni znanstveni skup Hidis. Zagreb: 20. i 21. prosinca.

Yamauchi, L. A., Ceppi, A. K., Lau-Smith, J. (2000) Teaching in a Hawaiian context: Educator perspectives on the Hawaiian language immersion program. *Bilingual Research Journal,* 24/4: 385-403.



**BDD-A27180 © 2016 Editura Universității din București**
**Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:12:18 UTC)**